

Ylirajaista perhe-elämää

Tuomas Martikainen

Vanhempani muuttivat opiskelemaan Itä-Suomesta Turkuun 1950-luvun lopulla. Työt löytyivät opiskelupaikkakunnalta, jonne kolmilapsiseksi kasvanut perhe jäi. Mökki hankittiin isän kotipitäjästä Valtimolta, jonne mentiin joka kesä kuukaudeksi tai kahdeksi viettämään korpelämää ja sukuloimaan. Kesälomilla kävimme tervehtimässä myös Lieksan- ja Valtimon-mummoja, sekä tätejä Joensuussa, Rääkkylässä ja Varkaudessa.

Vanhempieni ajatuksissa siinsi ajatus eläkepäivistä Pohjois-Karjalassa. Äiti oli sota-aikoina käynyt koulua Joensuussa, jonne vanhempani suunnittelivat aikanaan palaavansa viettämään eläkepäiviä. Paikkakin selvisi, kun aika jätti lida-tädistä. Joensuun Karsikon kaupunginosasta ostettiin ja kunnostettiin tädin vanha punamultainen talo. Talo vuokrattiin odottelemaan myöhempiä vuosia. Kyseessä oli siis kaiken kaikkiaan melko tyypillinen tarina sodanjälkeisestä Suomesta: ensin maalta kaupunkiin, ja sitten joskus myöhemmin takaisin kotiseuduille.

Matkan varrella oli tapahtunut muutakin. Kirkon leivissä työskennellyt isäni teki työnsä ohessa väitöskirjaa kirkkoisä Efraim Syyrialaisesta, jonka tiimoilta hän kävi suorittamassa jatko-opintoja Georg-August-yliopistossa Göttingenissä Saksassa 1970-luvun lopulla. Yhteydet yliopistoon säilyivät ja kirkollinen ura Suomessa sai jäädä. Isä aloitti työnsä Göttingenin yliopiston professorina vuonna 1984. Pitkän pohdinnan jälkeen äiti päätti jäädä Turkuun, jossa hänellä oli vakituinen työ lukion lehtorina.

Viisihenkisellä perheellä oli nyt kaksi kotia 1 250 kilometrin (lunnuntietä) etäisyydellä toisistaan, aikaa matkustamiseen kului käytännössä vuorokau-

si. Loma-ajat vietettiin yhdessä, mutta muutoin lapset jaettiin, milloin mitenkin. Meillä kaikilla on koulujen päättötodistukset Puolalanmäestä Turussa, mutta jokaisella oli pitkiä aikoja koulunkäyntiä Saksassa. Siskoni kuuluu niihin harvoihin, joille myönnettiin vapautus ruotsinkielen opiskelusta, koska hän oli sopivassa iässä poissa suomalaisesta koulusta.

Omalta kohdaltani on jäänyt mieleen kokemus ykkösluokalta Saksassa. Käytännössä kielitaidottomana olin kuulemani mukaan lähinnä lauleskellut ja häiriköinyt tunnilla, kunnes jossain vaiheessa lähdin maitojunalla Suomeen. Muistan sen ahdistavan tunteen, kun en osannut sanoa: ”en ymmärrä sinua”. Kokemus jäi painamaan mieltä ja myöhemmin halusin uudelleen Saksaan: käytyäni koulua muutaman kuukauden ilmoitin, että nyt riittää. Saksan kieli ja koulu sujuivat, ikävä kokemus oli korjattu ja olin vapaa lähtemään.

Kun itse kirjoitin ylioppilaaksi vuona 1991, olin jo etukäteen päättänyt, etten halua lähteä muualle opiskelemaan. Olin mielestäni reissannut aivan riittävästi, enkä kokenut poltetta lähteä maailmalle. Kuitenkin lähes joka kesä päädyin jonnekin muualle, tietty liikkuvuus oli sisäänrakennettua. Kahden kodin aika päättyi vuonna 2001. Ylirajaista perhe-elämää oli kestänyt 27 vuotta. Kaikki lapset olivat ehtineet aikuistua, ja jokainen oli tuona aikana ehtinyt asua myös omillaan ulkomailla kouluun tai opiskeluun liittyen.

Vanhempieni eläkepäivien lähestyessä ajatus muutosta Joensuuhun, lähes kymmenen ajotunnin päähän lapsista ja muista tuttavista kuitenkin alkoi mietittyttää. Lopulta talo myytiin ja uusi hankittiin Liedosta. Muuttoliiketutkimuksen tuttu ”paluun myytti” jäi toteutumatta, tuhansien ja taas tuhansien muiden muuttajien lailla. Elämän siteet olivatkin liian vahvat, ja Turusta oli tullut uusi kotiseu-

Dosentti Tuomas Martikainen toimii tutkijana Åbo Akademiassa. Hän on ollut Siirtolaisuusinstituutin hallituksessa vuodesta 2010 lähtien.

tu. Mökistä he eivät kuitenkaan halunneet luopua, ja Pohjois-Karjalan perukoiden lakkasuot kutsuvat heitä edelleen.

Kansainvälinen muuttoliike ja maahanmuutto mielletään usein joko pysyväksi tai tilapäiseksi asettumiseksi uuteen maahan. Monet palaavat, mutta osa jää, vaikka ajattelisivat palaavansa. Ihmissuhteet, työ ja koti eivät kuitenkaan rajoitu siististi pai-

kallisiin tai kansallisiin tiloihin. Ehkä tämän osin takia oman väitöskirjani teoreettiseksi taustaksi valikoitui globalisaation vaikutukset paikalliselämään. Tutkimus käsitteli maahanmuuttajien uskonnollista elämää Turussa: muistan hyvin Göttingenin suomalaisen seurakunnan pullantuoksuiset tapaamiset. Seurakunta oli kävijöilleen pieni pala Suomea kaukana kotimaasta.



Professori Vilho Niitemaa puhumassa instituutin toiminnan käynnistymisen juhlatilaisuudessa vanhassa Turun kasarmissa 20.8. 1974. Oikealla johtaja Olavi Koivukangas.